

достатньо цінна в майбутньому. Кожний студент завдяки «лабораторії підприємництва» став акціонером компанії, ним же він залишається після того, як отримує вищу освіту та випускається з університету. Таким чином створюються умови для подальших інвестицій у покращення навчального процесу, проведення науково-дослідних робіт та в розвиток компанії. Багато людей після закінчення університету згадують про підприємство (створене завдяки «лабораторії підприємництва»), як про один з найкращих моментів навчання, який дав їм змогу отримати необхідні знання для подальшої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Robert E. Nelson*. Entrepreneurship Education in Developing Countries// *Asian Survey*, Vol. 17, No. 9 (Sep., 1977), p. 880—885.
2. *Sam Gray* (New Mexico State University). THE» ENTREPRENEURSHIP LABORATORY»: USING LIVE VENTURES IN ENTREPRENEURSHIP EDUCATION // *Proceedings of the Academy of Entrepreneurship*. Volume 7, Number 2. 2001, p. 35—40.
3. *Kolb, D. A.* (1981). Learning styles and disciplinary differences. In Alan W. Chickering and Associates, *The Modern American College*, 37—75. San Francisco: Jossey-Bass.

В. К. САВЧУК, д-р. екон. наук, проф.
(Національний аграрний університет)

ПОЛІПШЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ-АГРАРНИКІВ

Підготовка спеціалістів для агропромислового виробництва в сучасних умовах покликана забезпечити глибокі знання і розуміння соціально-економічних явищ і процесів, які протікають в економіці та суспільстві в цілому. Майбутні економісти повинні мати широке економічне мислення, глибоко розуміти сутність всіх сторін соціально-економічних і правових відносин. Такі професійні якості формує в основному економічний аналіз — філософія економіки.

При організації аналітичної підготовки спеціалістів з вищою сільськогосподарською освітою необхідно враховувати, що орієнтування розвитку економіки АПК і сільського господарства на ринкові принципи, трансформація соціально-економічних відно-

син в цьому напрямі вносять нові елементи в управління економічними подіями. Такий характер розвитку економіки висуває на перший план пріоритетність потреб суб'єктів господарювання, необхідність прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах високого динамізму внутрішнього і особливо зовнішнього середовища, наростання ризику і невизначеності в реалізації стратегії розвитку підприємств, що зумовлює необхідність створення нової методології економічного аналізу, формування професійних знань з врахуванням цих умов.

Критична оцінка виданих у період становлення ринкових відносин підручників, навчальних посібників та наукових праць з аналітичної тематики показує, що економічний аналіз як напрям економічної науки і навчальна дисципліна не відповідає вимогам сучасного мега-, макро-, мезо- і мікрорівневого управління і має такі недоліки:

- економічний аналіз не розглядається як система знань, які можуть забезпечити сприйняття і наукове розуміння єдності цілей і задач, розширення стратегічної зони господарювання, дотримання соціальних і екологічних пріоритетів, життєвих циклів товару і організації відтворювальних процесів; не використовується потенціал загальнонаукових і емпіричних прийомів дослідження, та системно-комплексного, функціонального, процесного, стратегічного і ситуаційного підходів тощо;

- процес аналізу в основному ґрунтується на дослідженні ретроспективи, недостатньо зорієнтований на моніторинг розвитку соціально-економічних та екологічних процесів і як наслідок — несвочасне виявлення причин відхилень цих процесів від заданих параметрів, особливо в центрах витрат і економічної відповідальності, а висновки з такого аналізу, як правило, не використовуються в обґрунтуванні управлінських рішень;

- методологія аналізу не завжди враховує специфіку діяльності аграрних формувань в першу чергу: корпорацій, холдингів, акціонерних товариств, спільних підприємств, господарств населення тощо;

- методика економічного аналізу побудована без врахування вимог системності при оцінці діяльності суб'єктів господарювання та не враховує новітніх методів, які використовує світова практика дослідження економічних явищ і процесів;

- методичні прийоми і організаційні форми проведення аналітичної роботи в аграрних формуваннях із застосуванням комп'ютерних технологій та використання результатів аналізу для підготовки і обґрунтування управлінських рішень недосконалі.

У зв'язку з цим аналітична підготовка економістів аграрників повинна ґрунтуватися на новій методології економічного аналізу, яка дозволяє:

- обґрунтувати місію підприємства, бачити мету і задачі, які вирішують суб'єкти господарювання, визначати пріоритети цих цілей і задач;

- орієнтувати діяльність сільськогосподарських і аграрно-промислових формувань на перспективу з урахуванням досягнутого рівня виробництва і реальних можливостей підприємств та середовища, повніше задоволення інтересів (попиту) споживачів продукції;

- підпорядкувати цілі і функції підсистем (виробничих підрозділів і служб) задачам досягнення цілей системи (підприємства) в цілому;

- привести структуру і процедури обґрунтування управлінських рішень у відповідність з метою і задачами підприємства;

- забезпечити комплексний підхід до розвитку підприємства, при якому передбачається як єдиний процес — поліпшення виробничої діяльності, соціальний розвиток колективу, рівновагове природокористування, розширення участі членів колективу в удосконаленні управління підприємством, підвищенні його конкурентного статусу тощо;

- створити систему показників, які б найповніше характеризували нові суспільні явища і соціально-економічні процеси;

- систематизувати причини зміни чинників відтворення для найповнішого їх вивчення і механізмів зміни кількісно-якісних параметрів показників і створення передумов для бажаних змін;

- формувати джерела даних, які б дозволяли досить повно і адекватно моделювати явища, процеси і давали можливість об'єктивно і своєчасно оцінювати їх стан і передбачати майбутні зміни;

- підбирати методи і методики, які б дозволяли з найменшими затратами часу і коштів високоякісно вивчати аналізований об'єкт як систему.

Про ускладнення методології економічного аналізу свідчить і те, що на часі розробка цілого ряду видів аналізу зокрема: мегааналізу, що пов'язано з вивченням процесів глобалізації; макроаналізу — передумови ефективного управління економікою держави; мезоаналізу — обґрунтування доцільності адміністративно-територіального поділу; мікроаналізу, результати якого спрямовані на продуману трансформацію організаційно-правових форм суб'єктів господарювання та підвищення ефективності їх діяльності; фундаментального, за результатами якого оцінюють і

прогнозують валютний ринок; технічний — макроекономічне вивчення цінової кон'юнктури ринку; стратегічний, допомагає обґрунтувати майбутній розвиток підприємства з врахуванням змін зовнішнього середовища; АВС-аналіз, що передбачає забезпечення користувачів інформацією в режимі реального часу; економіко-екологічний, за результатами якого оцінюють стан довкілля та потенційні можливості підприємства для виробництва екологічно-чистої продукції; соціально-економічний допомагає оцінювати і прогнозувати рівень і якість життя; маркетинговий спрямований на оцінку і прогноз ринкових можливостей підприємства; економіко-правовий — за його результатами виявляють наслідки прийняття обґрунтованих (необґрунтованих) у правовому відношенні управлінських рішень; інституціональний — допомагає гармонізувати неформальні й формальні суспільні інститути; інвестиційний, за результатами якого оцінюють доцільність і ефективність інвестицій; фінансовий — покликаний допомагати використати переваги монетаризму для розвитку економіки; ситуаційний, спрямований на оцінку причин виникнення ситуацій і наслідків від несвоєчасного їх вирішення; процесний допомагає обґрунтовувати управлінські рішення: нормативні, граничні і особливо позаграничні. Майбутня методологія економічного аналізу бачиться як удосконалення методики названих та інших видів аналізу з подальшим синтезом найважливіших їх елементів і створення наукової дисципліни, яка б найбільшою мірою забезпечувала об'єктивну оцінку результатів господарювання і прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на динамічний соціально-економічний розвиток аналізованих об'єктів.

Нова методологія економічного аналізу і специфіка розвитку аграрного виробництва, зокрема, участь у ньому таких біологічних факторів як земля, рослини і тварини, зумовлюють особливість дидактичного підходу до вивчення цієї дисципліни, який передбачає створення нових навчальних програм з дисциплін: Теорія економічного аналізу і Аналіз діяльності сільськогосподарських підприємств, наповнивши їх новим змістом і таким матеріалом, вивчення якого дає можливість формувати необхідні сьогодні й в перспективі професійні знання на прикладному, пріоритетному і фундаментальному рівнях, що створить основу для формування навичок, які дадуть змогу економісту реалізувати власну модель професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічний аналіз: Навч. посібник за редакцією акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.
2. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз в Україні: історія методології, практика: Монографія — Рівне: НУВГП, 2005. — 369 с.
3. Мних Є. В. економічний аналіз: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 412 с.
4. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. — Минск: ООО «Новое знание», 2000. — 688 с.
5. Савчук В. К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Підручник. — К.: Урожай, 1995. — 328 с.
6. Тарасенко Н. В. економічний аналіз діяльності промислового підприємства. — К.: Алерта, 2005. — 485 с.

Т. І. ТУРКОТ, канд. пед. наук, доц.
(Херсонський державний аграрний університет)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Аналізуючи комунікативну природу управління, Л. Е. Орбан-Лембрик зазначила: «Управлінська діяльність керівників поза комунікацією, без співпраці і діалогу, без сприйняття людьми один одного не може існувати» [2, с. 458]. Отже, удосконалення процесів соціального управління актуалізує потребу формування гармонійно розвиненої особистості сучасного менеджера, важливою складовою якої є комунікативна культура. Спираючись на концепцію Т. К. Чмут [3], можна визначити структуру комунікативної культури менеджера (ККМ) як органічне поєднання знань основ теорії та етики комунікації (З), комунікативних умінь (У) та комунікативних установок (КУ) студентів — майбутніх менеджерів, тобто

$$\text{ККМ} = \text{КУ} + \text{З} + \text{У}.$$

Отже, враховуючи зміст та структуру ККМ, дидактичним підґрунтям формування комунікативної культури менеджера слід вважати вимогу забезпечення позитивних комунікативних установок студента, орієнтованого на діяльність у системі «Людина —